

Älgstammen i Gunnilbo ÄFO

Utveckling från 2000 till 2013

RESULTATBLAD 11
2014

Gunnilbo ÄFO i Västmanlands län har låtit Svensk Naturförvaltning AB utföra en analys av älgstammens utveckling i området sedan sekelskiftet. Inledningsvis minskade stammens storlek för att därefter stadigt öka. Viktigaste bakomliggande orsak har varit jaktuttagets storlek. Det är oklart om uppgången brutits eller inte men Älgobsen indikerar att trenden har vänt nedåt.

FRÅN ÄLGObs TILL ÄLGAR

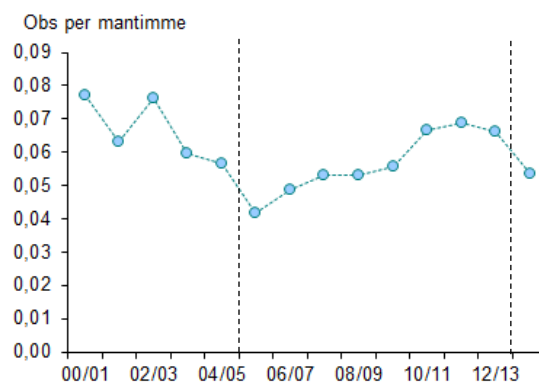
Flera metoder kan användas för att beskriva älgstammens storlek, sammansättning och utveckling. Statistik från avskjutning och ÄlgObs kan ge en bild av stammens utveckling och därav vara en hjälp att avgöra den rådande trenden i tillväxten. Med regelbundna flyginventeringar får man skattningar på antalet älgar. Spillningsinventering ger liksom ÄlgObs ett index på älgthet. Respektive metod beskriver olika aspekter och har var och en sina begränsningar. Används de i kombination med varandra får man en mer komplett bild och ett säkrare underlag.

Värden på antal älgar som vi presenterar här är resultat av en modellering där vi dels vägt samman uppgifter om hur många älgar av olika kategorier som observerats respektive skjutits¹, dels tagit hänsyn till skattade täthet från tre flyginventeringar (2001, 2006 och 2011). För att få beräkningarna att fungera krävs att det finns data insamlade från en serie av år. Beräkningarna blir vanligtvis säkrare ju fler år med data man utnyttjar. Förutsättningarna att observera en älg förändras emellertid ibland över tiden och andra förhållanden kan även de ändras systematiskt såsom etablering av varg. I detta fall utnyttjades data för en serie av 14 år.

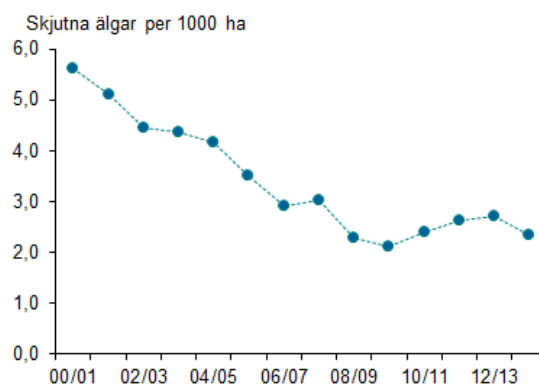
ÄLGObs OCH AVSKJUTNING

Tidserien med obs per mantimmar (figur 1) kan delas in i tre faser: Först en nedgång, troligen orsakat av ett högre jaktuttag än vad älgstammen producerat nya älgar. Sedan en uppgång efter att avskjutning minskats (figur 2) till nivåer som tillåter stammen att växa. Och slutligen, återigen, en nedgång senaste året. Sista årets nedgång sammanfaller med få obsade kalvar. Här kan man miss-tänka en hög sommardödlichkeit hos kalv.

¹Data över ÄlgObs hämtat från viltdata.se och avskjutningsstatistik från länsstyrelsens uppgifter i viltdata.se (2000/2001-2011/2012) och älgdata.se (2012/2013-2013/2014).

Figur 1. Obs per mantimme enligt ÄlgObs. Streckade linjer indikerar gränser för olika faser i utvecklingen (se text).

Figur 2. Antal skjutna älgar per 1000 ha enligt officiell avskjutningsstatistik.

Kalv per ko har varit stabil — runt 0,67 — så när som en dipp 2013 på 0,49 (figur 3). Jämnheten är något anmärkningsvärd med tanke på att nya vargrevir har tillkommit i området under 2000-talet och då det är känt att vargen i Sverige tar en stor andel av sina byten i form av älgkalvar. Möjligen är det först sista året som det totala predationstrycket ökat i området.

Mantimmar faller kraftigt mellan 2006/2007 och 2007/2008 (figur 4). Detta är möjligen en effekt av att tilldelningskvoterna reducerats samtidigt som stammen börjat återhämta sig; vid snabbt avslut på jakten blir antalet mantimmar för rapportering färre. Variation, speciellt om det uppträder i form av trender, i antalet mantimmar kan därför ibland ge en skev beskrivning av stammens utveckling.

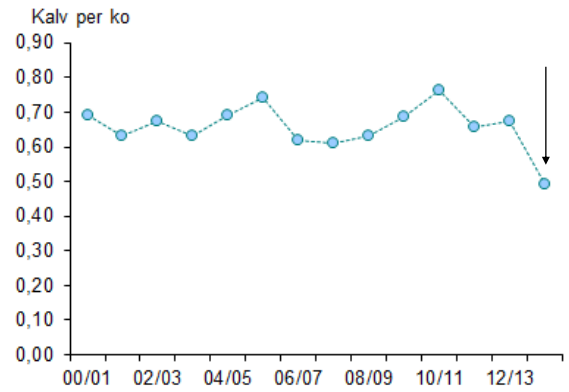

Foto: Magnus Nyman

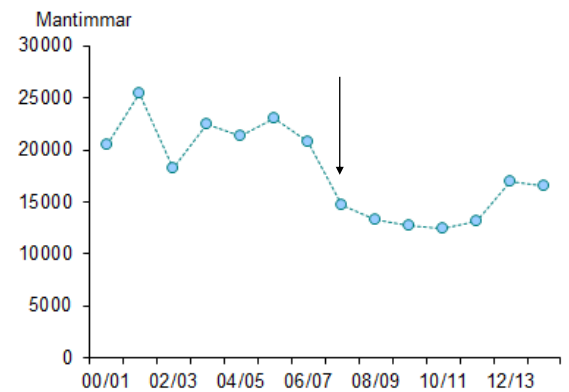
MODELLBERÄKNING

Vi har i modellberäkningarna kunnat använda oss av data från flyginventeringar. Beräkningar som inkluderar data från flyginventeringar ger högre älgtätheter än beräkningar enbart utifrån Älgobs och avskjutning. Med flera vargrevir i området är det rimligt att dödlighet utöver jakt är märkbar, vilket också framträder i modellberäkningen.

Sista årets indata (obs per mantimme) avviker kraftigt från ett förväntat värde. Indata indikerar en kraftig nedgång medan modellen föreslår en svagare nedgång. När, det vill säga antal älgar, beror också på om sista årets obs per mantimme inkluderas eller inte. Älgstammens utveckling sista året är därför något osäker.

Figur 3. Antal observerade kalv per ko enligt Älgobs. Pil indikerar nedgången sista året.

Figur 4. Summan av inrapporterade mantimmar för jaktlag i Gunnilbo ÄFO. Pil indikerar en kraftig minskning efter 2006/2007.

Vargen kommer

Uttersbergsreviret har berört sydvästra delen (mindre del) av ÄFO, sedan 2003. Detta revir byttes ut mot Hedbyreviret (ca 2009), som drog sig något längre västerut.

2009 tillkom Färnareviret, som ligger mitt i ÄFO. Färnarevirets första föryngring noterades 2010. 2010 berörs ÄFO, förutom av Färna- och Hedbyreviret, också av Nornreviret allra längst norrut.

2011 tillkom Kölstareviret längst i söder. Deras första föryngring ägde rum 2013.

Under vintern 2013-2014 har reviren flyttat på sig. Norr om riksväg 233 ligger Färnareviret. Söder om 233 finns Kölstareviret och i sydväst Hedbyreviret.

I situationer då Älgobs i kombination med avskjutningsstatistik inte förmår att ge ett entydigt och säkert resultat är data från andra metoder och inventeringar av extra stort värde. Bäst information får man från flyginventeringar.

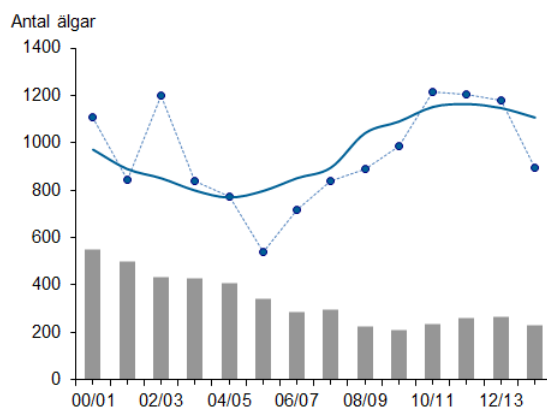

Foto: Andreas Nyström

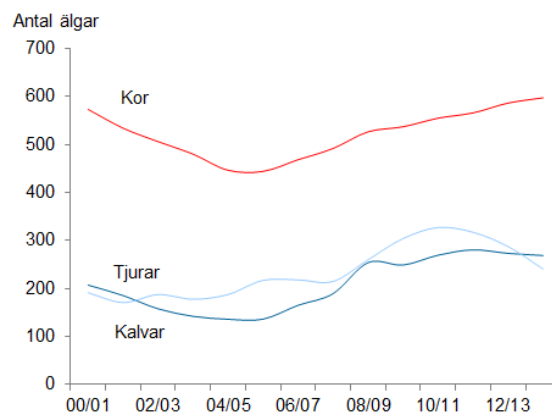
STAMMENS UTVECKLING

En sammanvägd bedömning pekar på att vintertätheten 2012/2013 låg på cirka 12 älgar per 1000 ha. Modellen anger därefter en svag nedgång medan obs per mantimme i Älgobsen indikerar en kraftigare minskning (figur 5).

Stammen efter jakt har under de flesta åren till övervägande del utgjorts av vuxna hondjur. Resterande djur har varit ungefär lika fördelade på tjur respektive kalv (figur 6). Beräknat antal och sammansättning för senaste året återfinns i tabell 1.

Figur 5. Kalibrerat antal älgar från obs per mantimme efter jakt (blå punkter), antal älgar i stammen efter jakt enligt modellberäkning (blå linje), antal skjutna älgar (grå staplar).

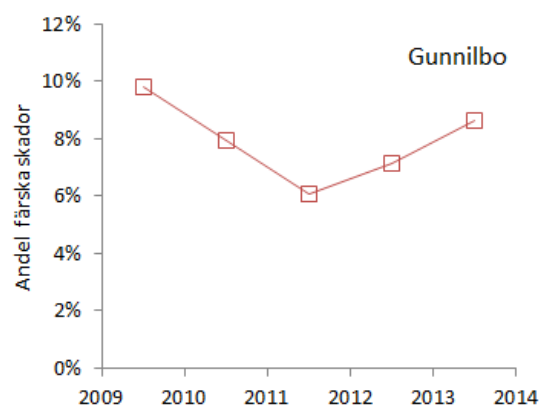
Figur 6. Antal älgtjurar (mörkblå linje), antal älgkor (röd linje) och antal kalvar (ljusblå linje) i stammen efter jakt.

Tabell 1. Älgstammen i Gunnilbo ÄFO 2013/2014.
Registrerad jaktmarkareal 97 702 ha.

	Före jakt 2013	Efter jakt 2013/2014
Älgar	1 337	1 107
Älgar per 1000 ha	13,7	11,3
Tjurar	339	269
Kor	649	598
Kalvar	350	241
Kalv/ko	0,54	0,40
Könskvot	34%	31%

En titt på hur skador på tallskog sett ut under senare år ger inget stöd för att stammen håller på att minska (figur 7).

Då tätheten under alla omständigheter är förhållandevis hög ser vi ingen större risk för att ett jaktuttag på den nivå man haft på senare år på kort sikt ska äventyra stammens avkastningsförmåga, det vill säga likvärdiga möjligheter till jakt. Man bör emellertid vara extra observant på Älgobsens utveckling nästkommande år för att på så vis avgöra åt vilket håll stammen utvecklas: uppåt, nedåt eller i balans.

Figur 7. Andel tallar i ungskog med färskas stamskador (toppbete, stambrott eller barknag som inträffat från maj till och med april året efter). Värden utgörs av glidande treårsmedel. Data från Sveaskogs inventeringar i Gunnilbo ÄFO 2009-2013.

Foto: Magnus Nyman

Det är viktigt att data på Älgobs och avskjutning samlas in och sammanställs på ett konsekvent och transparent sätt. Tekniska landvinningar såsom internet har gett oss nya möjligheter men här finns saker som kan bli bättre. Analyser för mindre enheter än ÄFO förenklas om man snabbt kan hämta information på minsta områdesenhet dvs jaktlag. Idag är det svårt att med hjälp av viltdata.se och algdata.se göra detta.

Vi rekommenderar dessutom att man framledes kompletterar insamling av Älgobs och avskjutningsdata med en flyginventering, om möjligt i kombination med spillningsinventeringar. Flyginventeringar med några års intervall, spillningsinventering varje år samt en sammanvägd analys ihop med älgobs och avskjutning ger ett mycket starkt underlag för att skatta älgtäthet i området.